
Горбоконик
КАЗКА
по Ершову,
Ол. Коваленко.

Олекса Коваленко.

ГОРБОКОНИК.

КАЗКА

(*ПО ЄРШОВУ*).

З Інтернаціональної Друкарні
ТОРОНТО. ОНТ.

I.

„Починаєть ся казка казатисъ:“

За горами, за ярами,
За широкими морями,
Проти неба, на землї,
Жив дїдусь в однім селї.
В дїдуся було три сини:
Старший син з розумом дитина,
Другий син якись чудний,
Меньший зовсїм був дурний.
Хлопцї сїяли пшеницю,

Та й возили у столицю.
А столиця та була
Недалечко від села.
Там пшеницю продавали,
Полїчивши, гроші брали
І набивши гамани,
Знов вертали ся вони.

Ось, там скоро чи не скоро,
Наскіпало ся їм горе:
Хтось на ниву став ходити,
Їх пшеницю толочити,—
Не траплялось їм такого
Зроду лишенька тяжкого.
Стали думати, гадати,
Як би злодія піймати.
І надумали гуртом,
Кождий день ходить смерком
Всім пшеницю вартувать.
Щоби злодія піймать.
От як стало вже смеркатись,
Старший брат почав збиратись:
Він сокиру й вила взяв

Та й на ниву почвалав.
Ніч була холодна, темна,
Вартовому не приємна.
І так дуже він злякав ся,
Що аж в клуню заховав ся.
Ніч мина; уже світає,
Вартовий тут вилїзає
І, обливши ся водою,
В двері стукає ногою:
„Гей, ви, ледарі, вставайте!
„Та мене мерщі пускайте!
„Під дощем я дуже змок,
„До самісеньких кісток.“
Хутко двері відчинили,
Вартового упустили
І питають всї його,
Чи не бачив він чого.
Вартовий тут помолив ся,
На всї боки поклонив ся,
І, прокашлявшись сказав:
„Цілу ніч я чатував,
„Та, годинонька бездольна,
„Дуже ніч була холодна:
„Дощ неначе з відер лив,
„Я ж усе під ним ходив.

,,Вража сила аж кишіла,
,,А проте—пшениця ціла."
Батько сина вихваляє:
,,Добре синку"—він мовляє—
,,Ти часу не змарнував,
,,Ниву добре вартував.

Стало вдруге вже смеркатись,
Другий брат почав збиратись:
Він сокиру й вила взяв
Та й на ниву почвалав.
От і добре вже стемніло;
В його серце защеміло:
З переляку плакать став,
Аж зубами ляскотав,
Та тоді мерщі тїкати
До сусїдскої хати.
Вартував він там пшеницю,
Аж до самої зірниці.
От вже ранок. Він до хати
І давай мерщі гукати:
,,Гей, ви ледарі, вставайте!
,,Швидче двері відчиняйте!

„Був в ночі мороз цупкий;
„Змерз, мов цуцим я який!“

Двері зараз відчинили.
Вартового упустили,
І питають всї його,
Чи не бачив він чого.
Вартовий тут помолив ся,
На всї боки поклонив ся,
Став крізь зуби белькотати:
„Довело ся пропадати
„Під морозом уночі,
„З дрижаками не сплючи
„З переляку я трусив ся,
„Дощ та холод дуже злив ся.
„Вража сила аж кишіла,
„А проте—пшениця ціла.“
Батько й цього вихваляє,
Молодцем його взиває.
Стало втретє вже смеркатись,
Треба меньшому збиратись,
Він же й вусом не моргає,
На печі в кутку співає,

Скілько є в бурлаки мочі:
„Ой, за тії карі очі“....
Ну, брати його тут гнати,
Скубти, лаяти й прохати...
Та, ба! скільки не кричали,
Час даремно марнували:
Бо пшеницю стерегти
Наш Іван не хоче йти.

От сам батько вже підходе,
Річ ласкаво з ним заводе:
„Слухай, сину мій, Іване,
„Куплю тобі жупана,
„Шапку, пояс і чоботи.
„А за це всього роботи,—
„Зараз в поле треба йти
„І пшеницю стерегти.“
Дуже тут Іван зрадів,
Драну свиту в мить надів,
Взяв окраєць паляниці
Та й на ниву—до пшениці.

Ніч настала. Місяць сходе,
Лан увесь Іван обходе
І навкруги розгляда,
Та пшеницю догляда;
За кущами він сідає
І окраєць уминає,
А щоб як не задрімати,
Став зірки він розглядати...
Опівночі кінь заржав.
Вартовий наш миттю встав,
Подививсь крізь рукавицю
І побачив він лошицю.
Певно та була лошиця,
Коням на світі цариця,—
Бо вся біла, снігова,
Грива золотом одлива.
„Еге-ге! так от ти й знай,
„Злодій хто! ось постривай:
„Жартувати я не хочу,
„А на шию зараз скочу!“
От хвилину вибирає
І за довгий хвіст хапає.
Скочив, всів ся молодцем...
Та біда—назад лицем!
Як тріпне вона, що сили,

Трохи Йвана аж не збила,
І побігла, яко мога,
Наче десь була тревога.
Полетїла над ланами,
Над степами і лїсами;
Так і ходе по горах,
По байраках та ярах;
Хоче хистом чи дурманом,
Таки впоратись з Іваном.
Вдача-ж в його не проста:
Цупко держить ся хвоста.

Напослїдок як пристала,
Так Іванові сказала:
„Слухай-же тепер, Іване,
„Господарю мій і пане:
„Ти зумів мене вловити,
„То тобі і володїти;
„Тільки, друже вірний, знай
„Сам мене ти доглядай.
„Та гляди, не забувай.—
„Тричі вранцї випускай
„Повибрикувать у полї,

„Погулять на вольній волї.
„А як шість пролине днів,
„Приведу я двох конів.
„Та таких на масть, на вроду,
„Що нїхто не бачив зроду.
„Приведу я ще й малого,
„Koниченька вороного:
„Буде він з двома горбами
„І з великими вухами;
„Три вершки на зріст він буде..
„А мудрішого... не буде.
„Двох старших хоч продавай,
„А його не віддавай—
„Нї за люльку, нї за шапку,
„Нї за пояс, нї чумарку.
„В полї, в хатї він і всюди
„Побратимом певним буде:
„В зімню хугу він нагріє,
„Лїтом холодком обвіє,
„Їсти схочеш—нагодує,
„Пити схочеш—почастує,
„А я знову буду в полї
„Брати силоньку на волї.“

„Ну, гаразд!“ Іван мовляє,
І лошицю заганьє
У курінь, що там стояв.
Двері лантухом запяв,
А як стало розвиднятись,
Він додому став збиратись.
Навпростець іде й співає:
„Молодець козак гулає.“
От до хати він доходе,
На присїнки живо сходе,
Скільки мочі є кричить,
Кієм в двері стукотить.
В хатї аж шибки брязчать,
І присїнки скрізь тріщать.
Враз брати тут вибігають:
„Хто там грюкає?“—питають,
„Відчиняйте, хай вам кат!,
„Вартовий, Іван—ваш брат!“
Двері зараз відчинили,
Дурня в хату упустили,
І давай його ганьбити,
Як він смів їх побудити.
А Іван, після турботи,
Скинув свиту, зняв чоботи
Та й на піч, уліг ся в просо

І почав задравши носа,
,,Всю я ніченьку не спав,
,,Всї зірки порахував;
,,Як став місяць випливати,
,,Я почав тоді куняти,
,,Стала боркати дрімота,
,,Стала в снї верзтись гидота....
,,Опівночі гульк: нечистий
,,Коло мене став;—плечистий,
,,Та з страшенними рогами
,,І з собачими ногами;
,,Вуси й борода велика,
,,І котяча в його пика;
,,Куций хвіст зігнувсь серпом,
,,Очі дивлять ся вовком.
,,І почав він тут плигати,
,,Колоски хвостом збивати.
,,Я ж сміятись не охочий,
,,А на шию зразу скочив.
,,От вже він носив, носив,
,,Ледви й голови не збив;
,,Тільки й сам я не зївав—
,,Цупко клятого держав.
,,Довго гаспид силкував ся,
,,А нарешті так озвав ся:

—„Не зганяй мене хоч з сьвіту,
„Я тобі вже ціле літо
„Поступаюсь в згоді жити,
„І нікого не мутити.“—
„Я словам його йняв віри,
„І пустив від себе звіря.“
Оповідач перестав,
Позїхнув і задрімав.
Як брати тут не крепились,
Разом з сміху покотились,
І за боки аж хапались,
Та з Івана реготались.
Щиро й сам старий сміяв ся,
Та пригоді дивував ся.
Хоч воно старим сміятись,—
Треба вже гріха боятись.

Не скажу про те нічого,
Бо не чув я ні від кого,
Скільки часу утекло,
З того випадку пройшло;
Рік, чи два там пролетіло,
А проте—яке нам діло,

Ми ю не будем доганяти,—
Краще казку нам казати.

Чи в неділю, чи у свято,
Хміль скрутив старшого брата.
Так Данило перебрав,
Що, в курінь війшов, впав.
Як очумавсь, двох вродливих
Він побачив злотогривих,
Коней царських, непростих,
І ще коника між них;
Коник той з двома горбами
І великими вухами.
„Ага—га! тепер вгадав,
„Часто так чого це спав
„В курінї Іван—дурило!“
Каже сам собі Данило.
Та мерщі відтіль. Вбігає
До Гаврила і мовляє,
„Подивись, яких вродливих,
„Гарних двох золотогривих,
„Коней царських непростих

„І ще коника між них,
„(Коник той з двома горбами
„І великими вухами),
„Дурень наш собі здобув,—
„Ти не бачив і не чув;
„Біжимо мерщі братухо!“
І побігли, що є духу.
Скільки сили вони мають,
До кінниці поспішають.

Бігли, падали, вставали,
Пики до крові здирали.
Наче вихор той, до клуні
Раптом вскочили розумні.
Коні тут хропли та ржали,
Очі искряві блищали;
А хвости у їх товстії,
Сяють, наче золотії.
Діаментові копити
Перлом дорогим облиті....
Гарні!... нічого й казати,
Лиш гетманові—б їх мати.
І брати на їх дивились

Так, що слина аж котилась,
„Диво! де він їх дістав?“
Старший братові сказав:
„Та бач здавна так ведеть ся
„Що скарб дурневі даєть ся,
„А розумним—до горба
„Черепки лиш од скарба.
„На тім тижні до зірниці,
„Одведем їх до столиці.
„Продамо їх там обох,
„Гроші візьмемо удвох,
„З грішми ж як і сам ти знаєш,
„Випьєш добре й погуляєш;
„Тільки брязни по кишені,
„Поросята враз печені,
„Не побачиш і відкіль,
„Полетят тобі на стіл.
„Де ж бо дурневі згадати,
„Хто зумів конів продати!
„Хай де хоче, там шукає,
„Хто забрав їх—попитає.“
Вкрасти в мить брати згодились,
Обнялись, перехрестились,
Та й до дому почвалали,
А ідучи розмовляли:

Про бенкет, та про конів
І про деяких звірів.
Як хвилина, як година,
День за днем по черзі плине.
Унеділю на зірниці,
Наші їдуть до столиці,
Щоб там хапаних продати
І на пристані спитати.
Чи нема з кораблями
До їх німців із волами,
Часом чи не йде Салтан
Катувати християн?
От гарненько помолились,
Низько батькові вклонились,
Узяли лошат тихенько.
Та й поїхали швиденько.

Тільки почало смеркати,
Наш Іван потюпав спати;
Він по вулиці чвалає,
Їсть окраєць і співає...
От до лану прибуває,
Руки в боки підбирає,
Й гордо, сміле, наче пан,

У курінь війшов Іван.
Увійшовши, в мить змінив ся,
Здивував ся і зумив ся:
В курінї, хай Бог бороне—
Не було двох кращих коней,
Горбоконик лиш зостав ся;
І по стайнї топцював ся;
Ляскав з радости вухами,
Та бибрикував ногами.
Дуже важко, дуже тяжко
Заридав тут наш Івашко:
„Ой, ви конї нещасливі,
„Конї любі, золотогриві!
„Я пестив вас, доглядав,
„Напував і годував.
„Де ж ви дїлись, вороненькі?
„Чи не вкрав вас хто, рідненькі?
„Щоб такому злодїяцї
„Згинуть наче ті собацї.“
Тут до його каже коник
Голоском, як срібний дзвоник:
„Ти, Іване мій, не лай ся,
„Не сумуй, не побивай ся;
„Наші конї не пропали
„І самі не повтїкали,

„А брати твої кохані
„Діло скоїли погане.
„Та це лихо не страшне,
„Тільки слухай мене,
„Верхи, ти сідай скоріше
„І держи ся вух цупкіше!
„Я хоч зросту і малого,
„Тільки варт коня прудкого:
„Як подам ся, як гайну,
„Так і біса дожену.

Тут Горбуник тупотить,
Верхи вже Іван сидить;
Цупко вуха він хапає,
Скільки мочі є, гукає.
А Горбуник, стрепенув ся,
Підбадьоривсь, обтруснув ся:
Хвиська гривою, хропить
І стрілою він летить.
Тільки вихор під ногами
У їх крутив ся стовпами.

І так прудко він летів,
Що у мить нагнав братів.
А брати не сподївались,
Не жартуючи злякались.
Тут Іван давай кричати:
„Соромно чуже чіпати!
„Од Івана ви умніші,—
„Та Іван од вас чесніший:
„Коней він у вас не крав!“
Старший брат тодї сказав:
„Любий брате наш, Іване,
„Діло, що й казать, погане;
„Та згадай ти бідування,
„Наше тяжке проживання,
„Як пшеницю ми не дбаєм,
„Ледви хліб щоденний маєм;
„А як часом неврожай,
„То петлю хоч накидай.
„Вчора ми всю ніч не спали,
„Все з Гаврилом міркували,
„Що вже нам почать робить,
„Як біді нам пособити?
„Вже ми се—і—те гадали,
„Напослідок так поклали,
„Коней щоб твоїх продать,

,,Рублїв з тисячу хоч взять.
,,В дяку—ж, я кажу до мови,
,,Привезти тобі обнови:
,,Чоботи нові, чумарку
,,І з червоним верхом шапку.
,,Та ще й батько не здолає:
,,Сили працювать не має.
,,Годуватись треба-ж вік—
,,Сам розумний чоловік!"
—,,Ну, коли вже так, пеняйте,"
Каже їм Іван:—,,продайте
,,Коней двох моїх і зброю,
,,Та й мене візьміть з собою!"
Дуже тут брати скривились,
Та неможна-бо!—згодились.

Небо стало вже темнїти,
І навкруги холоднїти.
От щоб як не заблудитись,
Всї поклали зупинитись.
Серед лїсу разом стали,
Жваво коней повязали,
З хлїбом вийняли торбину,

Підкрепили ся частину,
Та й верзли, що Біг їм дав,
Хто до чого кебу мав.
Гульк! Данило в лїсї баче,
Нїби там вогонь маяче.
На гаврила він зирнув,
Лївим оком підморгнув,
Кашлянув йому тихенько.
На вогонь вказав пильнеько.
Той в потилицю почухавсь:
„Темно!. місяць, щоб послухавсь
„І хоч жартом до нас глянув,
„На хвилиночку проглянув.
„Все б-же краще.... а то темно,
„Якось дуже неприємно!. .
„Постривай! здаєть ся, мріє,
„Наче он димок сивіє...
„Так і є! дивись—курить,
„От багаття-б роспалить!...
„Ну, та й дїло б вийшло гарне.
„Збігай братику Іване,
„В мене як на те, не стало
„А нї труту, нї кресала.“
Сам міркує ж тут Данило:
„Щоб тебе там задавило!“

А Гаврило домовляє:
„Хто й зна, що таке там сяє:
„Гайдамаки як що стали—
„Згадуй, братїку, як звали!“
Впину дурневі немає!
Він на коника сїдає,
В ребра бухає ногами
І скубе його руками.
Мов пожежа, він полинув...
Коник зняв ся й слїд загинув!
„Хай Христова з ними сила!“
Закричав тодї Данило,
І обвивсь хрестом святим—
„Що за звір такий під ним?“

Дужче полумя палає,
Швидче коник поспішає,
Поруч вже з огнем він став.
Лан, неначе в день сіяв.
Скрізь проміння миготить,
А не гріє й не димить.
Здивував ся тут Іван:

„Що“ —він мовив: „За шайтан?
„Жару буде шапок з пять,
„Диму ж і тепла не знать!“
Став йому казати Коник:
„Ет, велике диво вогник!—
„Вже найшов на що дивить ся:
„Це перина од жар-птиці.
„Та щоб лиха не придбати,
„Краще, чуєш, не займати:
„Сум та лихо ще з бідою,
„Принесе вона з собою.“
—„Як же! можна все казати,“
Дурень став собі бурчати.
І перину піднїмає,
Та в ганчирку загортає;
Загорнувши, заховав,
І коня назад вертав.
До братів він прибуває,
І таке росповідає:
„Як туди я долетів,
„Там гнилий пеньок горів.
„Ледви я й не підірвав ся,
„Все над клятим рачкував ся,
„Роздував його з годину,
„Ні! погасла зла личина.“

Цілу ніч брати не спали,
Та з Івана реготали.
А Іван піґ дуб упав,
І до ранку добре спав.

Вранці коней посідлали,
У столицю прибували;
Стали з кіньми всі гуртом
Саме супроти хором.
Був у ті столиці звичай,
Як не скаже городничий,
То ніхто не продавав
І ніхто не купував.
От півдня вже настигає,
Городничій виїзжає,
В смушеві чорні шапці
І китайчаті чумарці;
Поруч сотенні гонці,
Всі завзяті молодці;
З ним отаман верховий,
Оповідач вістовий;

Він пикатий та кирпатий.
Довговусий бородатий.
В золоту сурму він грає,
Дужим голосом гукає:
„Гей! крамниці одчиняйте,
„І купуйте, продавайте:
„Вартовії ж скрізь сідайте
„Та за людом доглядайте,
„Не було щоб часом сварки,
„Або галасу, чи давки.
„І щоб де катюжний плід
„Не обманював нарід:“
Всі крамниці одчиняють
І до себе закликають:
„Гей заходьте, добрі люде!
„Є усе. що треба буде.“
Покупці до їх ідуть,
Всякий крам у їх беруть.
Гроші крамарі складають,
Вартовим вони моргають.
Городничій прибуває.
Кінський торг він оглядає,
Баче силу там народу,
А ні виходу, ні входу;
Так бач, лавию й стоять,

Та реготуть ся й кричать.
Городничий здивував ся,
Що нарід розгамував ся
І гонцеві закричав,
Щоб з дороги всяк звертав.
„Гей, мерщі приймайте ноги!
„Геть з дороги! геть з дороги!“
Закричали верхові
І сипнули нагаї.
Тут народ заворушив ся,
Зняв шапки і розступив ся.

Перед ними кінський ряд,
Баче: два коні стоять,
Молодії, воронії
Довгі гриви, замашнії,
А хвости у їх товсті,
Сяють, наче золоті.
Хоч дідусь і жвавий був,
А потилицю лапнув:
„Мудрі Божії діла!
„І яких же див нема!“
Всі тут люде привитались,

З його мови дивувались.
Городничий же в той час,
Зараз дав усім наказ,
Щоб конів не купували,
Не штовхались, не кричали,
Бо поїде до двора
І повідоме царя.
І, залишивши гонця,
Він подав ся до двірця.
Приїздить він у дворець:
„Змилуйсь, царю, наш отець!“
Городничий промивляє
І до ніг він припадає:
„Не звели катам оддати,
„Слово дай мині сказати.“
Цар на це сказав: „Ну, ну!“
„Та кажи ти до—ладу.“
—„Як зумію, роскажу,
„Городничим, бач, хожу,
„Щиро, певно я працюю.“
—„Добре, добре, це я чую!“
—„От сьогодні опівдні
„Диво трапилось мені:
„Зранку місто доглядаю,
„Потім в кінський гурт в'їзжаю.

„Гульк! аж сила там народу,
„А нї виходу, нї входу,
„Що ти мусиш тут робити?
„Геть звелїв людей гонити.
„І народ як розступив ся,
„Я між кіньми опинив ся:
„Проти мене кінський ряд,
„Вкупі два конї стоять,
„Молодії, Воронії,
„Довгогриві замашнії,
„А хвости у їх товсті,
„Сяють, наче золоті.

Тут вже цар не міг мовчати:
„Треба зараз роспитати.
„Не погано, каже буде
„І купити теє чудо!
„Гей, ридван менї подать“!...
Конї лагідні стоять.
Цар умив ся, розчесав ся,
І до дива він подав ся.
За царем стрільцї ідуть:
Приїздить у кінський гурт.

Всі навколїшки упали,
І „здоров бувай!“—кричали.
Привитавшись, цар махнув
І з ридвана геть плигнув.
З коней він очей не зводе,
Сяк і так до їх заходе.
Йменням ласкавим взиває
І за спини їх торкає;
Гладе шиї їм крутії,
Чеше гриви золотії;
Довго коней роздивляв ся,
А нарештї так спитав ся:
„Озивайте ся, хлопята,
„А Чиї це коненята?
„Хто над ними господар?“
І повів очима цар.
Знявши шапку, наш Іван,
Руки в боки, наче пан,
З-за братів тут вистунає
І цареві одмовляє:
„Господар їх буду я.“
—„Продаєш конів?—питає.
—„Нї, не продаю, міняю.“
—„Що ж мінка бажаєш взять?“
—„Срібла шапок двічі пять.“

—,,Це, виходе, десять втяв!"
І одважити сказав.
Ще по щедрости свої
Цар набавив три рублї.
Повели в дворець конів,
Мабуть десять конюхів;
Всї з ясними гапликами,
І з товстими батогами:
Та в дорозї як на смїх.
Конї з ніг звалили всїх,
Геть обротї поскидали,
І до Йвана повтїкали.
Зараз цар назад вертав
Та Іванові казав:
,,Пара хлопцям не дає ся,
,,Що ж рабити? Доведеть ся
,,У дворцї тобі служити,
,,Будеш в золотї ходити,
,,У червоне все вдягатись,
,,Наче в маслї сир купатись,
,,І худобу всю мою
,,Доглядать тобі даю.
,,Слово в тім царське—застава!
,,Згоден?"—,,Оттакая слава!
,,В дворцї я маю жити,

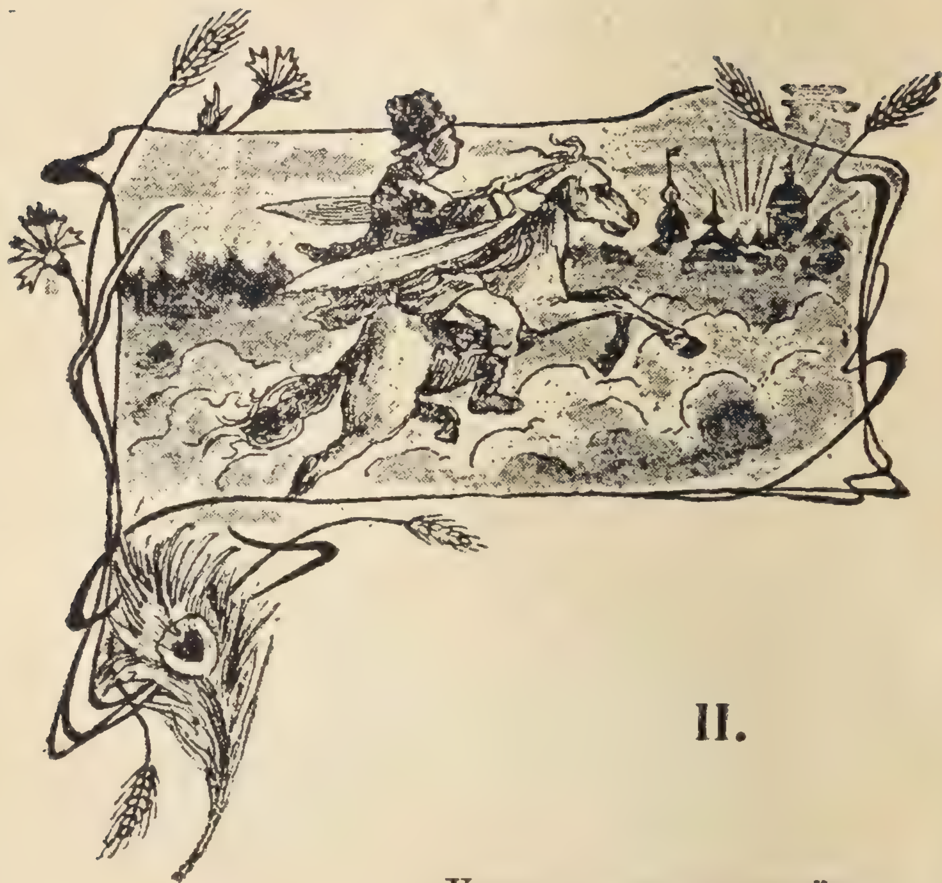
„Весь у золоті ходити!
„Буду я в що хоч вдягатись,
„Наче в маслї сир купатись;
„Всю худобу доглядати,
„Хоче цар менї оддати!
„Це виходе прямо з лана,
„Та я вискочив на пана!
„Добре! Нїчого робити,
„Згоден я тобі служити.
„Та умова:—не займати,
„Скільки хочу, спать давати,
„І робити, що я знаю:
„Бо... пятами накиваю.“
Коний тут Іван гукає,
На їх шапкою махає...
Вибиває в рукавиці
І пішов він по столиці.
Конї, пісню як зачули,
Танцювати враз майнули
Старші ріжуть гопака,
А горбуник гайдука.
Люде дуже здивувались,
Та хрестились і жахались.

А два брати не зївали,
Мовчки гроші рахували?
В очкурі їх зашивають,
Та й додому поспішають.
Дома грішми поділились,
Враз обидва одружились:
Стали жити, панувати
Та Івана виглядати.
Зараз ми їх покидаєм,
Краще казку ми згадаєм
І розважим християн,
Що накоїв наш Іван,
Як цареві він служив:
І яку біду нажив,
До сусїда як попав,
Як перину він проспав;
Як піймав живу жар-птицю
І привіз він як царицю;
Як він місяця прохав,
Волю китові благав,
Їздив як за обідцем,
Був на небі посланцем.
Як до дому він вертав,
Кораблї він визволяв,
Як в окропі не зварив ся,

Як вродливим він зробив ся:
Ми про те, бач, річ ведем,
Як зробив ся він царем.

II.

„Хутко казка пролітає,
Тихо діло поспіває:“

Ну ж казати до кінця
Про Івана молодця,
Ще про сірого вовка,
Та про білого бичка.
Кози в море утекли,
Скели лісом заросли,
Кінь з оброті одірвався

І до неба аж підняв ся;
Долі липи вікові,
Збоку хмари громові,
Хмара хмару роздирає,
Грім на небі роскидає....
Це ще приказка. А далї
Казка наша буде справдї.
Як на морі—окіянї,
Та на острові Буянї,
В лїсї там труна стоїть,
Дївчина в трунї лежить.
Соловей що дня співає
Та звір хижий завиває.
Та й це приказка була,
Ось і казка вже пішла.
Ну, так бачите, миряне,
Слобожане, хуторяне,
Наш моторний Іванець
Примостив ся у дворець?
Там за кіньми доглядає,
І ніколи не згадає
Нї братів, нї батька, неньку,
Нї свій любий край рідненький.
Що йому до тих братів?
У Івана жупанів,

Усього—чобіт, шапок,
Буде десять аж скриньок.
Смашно їсть, богато спить,
Скрізь привілля—тільки жить...
Став там, тижнів через пять,
„Спочивальний“ примічать.
Та до речі: до Івана
Був він, чуєте, за пана
Над хоромами усіма;
Ще й боярська він дитина,
То й не диво, що кривив ся
На Івана і божив ся,
Що і сам хоч пропаде,
А приблуду прожене.
Доки ж що, він вгамував ся,
Та ще ланець прикидав ся,
Що він буцім—то, каліка,
Та глухий і недоріка.
Сам міркує-ж: „Постривай же,
Ти згадаєш мене, враже“!...
Так став, тижнів через пять,
Спочивальний примічать:
Коней Йван не напуває,
Не пестить, не доглядає,
А одначе коні ситі,

Чисто, чепурно обмиті;
Гриви сплетені дрібненько,
І чуби лежать рівненько;
Шерсть аж хвилями в їх грає
І промінням одливає;
А в діжках росте мов їжа—
Жито і мука свіжа.
„Що це за нечиста мати?“
Спочивальний став гадати:
„Стій! чи не буває тут,
„Часом дідько баламут?
„Нумо, дай я повартую,
„А то й кулю я зготую,
„Не здрігнувши ні на цяту,
„Щоб Івана доконати!...
„Роскажу я в раді царські,
„Що їх конюх господарський,
„Бусурменський яретик,
„Ворожбит і чарівник,
„Що з нечистим накладає,
„В церкві Божі не буває,
„Що чужого ма хреста
„І не держить він поста!“
Той же вечір, як смеркало,
Спочивальний хитрий жваво

В ясла крадькома пробрав ся
І в овес на дно сховав ся.
От північ наступила;
В його серце защеміло,
Ледви він живий лежить
І молитву шепотить,
Дідька в гості дожидає...
Гульк! щось двері одчиняє,
Коні тупнули... вона!
Входе раптом в хлів мана,
Двері шрубом засуває,
Шапку бережно скидає,
На вікно її кладе;
З шапки тут мана бере
Тричі вгорнуту в ганчірці
Скарб—перину од жар-птиці.
Світ такий тут запалав,
Ворог як не закричав,
І од жаху затрусив ся,
Аж овес заворушив ся.
Та мані про те байдуже,
Розклада перину тут же;

Порать коней починає,
Вимиває, витирає,
Довгі гриви заплітає,
Всяких пісеньок співає.
От, зігнувшись як їжак,
І трублячи у кулак,
Спочивальний виглядає,
Що там дідько утинає.

„Що за ворог!... мов мороче.
„Бач, як вдяг ся опівночі?
„Ріг нема, нї бороди,
„Гарний хлопець, хоч куди:
„Підголив ся до шнурочка,
„Стьожка і нова сорочка,
„Жовті чоботи, жупан,
„Мов самісенький Іван.
„Це морока!“ Глянув знову
Спочивальний тут на його...
„Е! бач що! тепер вгадав.“
Сам собі він белькотав:
„Добре! завтра ж цар ўзнає,
„Дурень в себе що ховає.
„Ранку дай діждатись тільки,
„Памятатимеш на віки!“
А Івашко й не гада,
Що насупилася біда;
Гриви коням заплітає
Та пісень собі співає.
А як коней він прибрав,
Сїна свіжого наклав,
Нацїдив ще їм до того
В діжку пійла медяного;
Позїхнув він, а перинку

Знов закутав у ганчірку.
Шапку в голови—і ліг
Біля задніх в коней ніг.
Тільки почало зоріти,
Спочивальний став тремтїти,
А почувши, що Іван
Вже хропе, як Яруслан,
З ясел тихо вилїзає,
До Івана підбігає,—
В шапку пальцями шурнув:
Цап перину! й геть майнув:

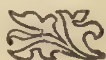

Тільк, тільки цар умив ся,
Спочивальний тут явив ся,
Поклонивсь йому низенько
І почав казать тихенько:
„Ти на мене не гнівай ся,
„Що з повиною явив ся;
„Не звели катам оддати,
„Слово дай менї сказати.“
—„Тільки правду лиш саму!“
Каже грізно цар йому:

„А як будеш ти брехати,
„Батогів не минувати."
Глянув той цареві в вічі
Й став казать такії річі:
„От святий тобі Христос,
„Що кажу я правду ось,—
„Наш Іван, те всяке знає,
„Що од тебе він ховає
„І не злото, чи срібнину,
„А жар-птахову перину."
—„Га? жар-птахову? Треклятий
„І він мав? такий багатий?...
„Постривай же ти, катюго,
„Не втечеш мені од пуги"....
—„Та й не те Іван ще знає."
Ворог стиха домовляє:
„Дива тута ще не скільки,
„Як би мав перину тільки,
„А й самую він жар-птицю
„У твою царську світлицю,
„Як бажаєш приказати,
„Похваляєть ся дістати."
Оповідач, з оцим словом,
Обручем зігнувсь яловим
І до ліжка близче став,

Дав перину й знов упав.
Цар дивив ся, роздцвляв ся,
Гладив вуса, реготав ся,
Аж гризнув за край перинку.
Потім, поклавши в скриньку,
Грізно закричав од жаги
І в додаток до уваги,
Кулаками став махати:
„Гей! Івана в мить позвати!"
І розсильні тут дворяне
Враз побігли звать Івана.
Спотикнувшись об порог,
Вкупі простяглись небоги.
Цар цим довго любовав ся,
До нестями реготав ся.
А вони тут, угадавши,
Що вгодили добре впавши
Враз зморгнулись, подивились,
Та і вдруге покотились.
Цар той так це сподобав,
Що шапки подарував.
І розсильні тут дворяне,
Знов побігли звать Івана,
Яко мога поспішали,
Та на цей вже раз не впали.

От до стайні прибігають,
Двері навстіж одчиняють,
І давай його гукати,
По—під боками штовхати.
З півгодини голосили,
А Івана не збудили.
Напослідок псарник взяв,
Та мітлою вже підняв.
„Хто юрбу сюди зібрав?“
Вставши грізно він кричав:
„Затоплю сього і того,
„Більш не зробите такого!
„Бач які, будить Івана!“
Кажут тут йому дворяне:
„Цар нам волив приказати,
—„Щоб тебе йому позвати.“
„Цар?... Ну добре; от вдягну ся
„Та до його і явлю ся,“
Каже посланцям Іван.
І, одягши він жупан,
Поясом підперезав ся,
І, умившись розчесав ся;
Ще й батіг свій привязав
І, мов качур, почвалав.

От він до царя явив ся,
Підбадьоривсь, поклонив ся,
Двічі крякнув та й спитав:
„А на що мене позвав?“
Цар, моргнувши оком лївим,
Гримнув тут на його з гнївом:
„Я кажу тобі мовчать!
„Ти повинен одвічать:
„Право мав яке ховати
„І нікому не казати,
„Нашу ти царську скарбину—
„Жаро-птахову перину?
„Що я? цар, чи я боярин?
„Зараз же кажи, татарин!“
—„Постривай,“ Іван сказав
І рукою замахав:
„Шапки ж наче я не дав...
„З відкіля ж це ти вгадав?
„Та хіба ж це од пророка?
„Це далебіг, що морока!
„Хоч в острог! де хоч дівай,
„За перину не питай.“
—„Відповідуй! я питаю!“
—„Та тобі ж я одмовляю,
„Що нема. Та й те сказати—

„Деж мені перину взяти?“
З ліжка цар мерщі плигаэ,
Срібну скриньку одчиняє:
„Що? ти смієш відмагатись?
„Ні, вже годі вивертатись!“
Затрусив ся наш Іван,
Як при вітрові бурьян·
І впустив до долу шапку.
„А що мабуть важко, дядьку?“
Цар сказав йому: „Стривай!“
—„Ой, помилуй, вибачай!
„Вибач цю мою облуду,
„Більш брехати я не буду.“
І, закутавшись у полу,
Повалив ся він додолу.
„Перший раз я вибачаю
„І вину тобі прощаю,“
Цар Іванові говоре:
„Я сердитий—буде горе!
„З серця ніколи добою
„Геть і чуба з головою...
„Бачиш, вдачі я якої,
„Та без мови хай палкої:
„Я прочув, що ти жар-птицю,
„У мою царську світлицю,

„Я бажаю її мати,
„Похваляє ся дістати.
„Ну, гляди ж не одмагай ся!
„Та дістать менї старай ся!“
Тут Івашко закричав:
„Нї, цього я не казав;
„Про перину не зрікаюсь
„І од неї не цураюсь?
„А про птаху, як там знаєш,
„Тільки марно нарікаєш.“
Цар кивнувши бородою:
„Торгувати ся з тобою?“
Закричав йому: „Гляди.
„Як що тижнїв через три,
„У мою царську світлицю
„Не дістанеш ти жар-птицю,
„То, я свідчусь бородою,
„Порахую ся з тобою:
„Посажу в острог на, палю!“
Тут Іван заплакав з жалю
І у стйню почвалав,
Де Горбуник спочивав.

Коник, як його зачув,
Був метелиці встругнув.
Потім, сльози як побаче,
Ледви, ледви сам не плаче:
„Що, Іване, ти такий
„Невеселий та смутний?“
Коник так його питає,
Сам же в очі заглядає:
„Ти не крий ся перед мною,
„Що ти маєш за собою:
„Може часом захворів,
„Чи попав до ворогів?“
Йван до Коника припав,
обнимав та цілував...
Як мала дитина просе:
„Лихо, Конику“—голосе—
„Цар звелїв дістать жар-птицю
„У його царську світлицю.
„Щож робити починати?“
Коник став йому казати:
„Справдї, це біда—кажу,
„Тільки я допоможу.
„З того ж лихо це страшне,
„Що не слухав ти мене:
„Як ми їхали в столицю,

„Взяв перину ти з жар-птиці.
„Памятаєш, я казав,
„Краще б ти її не брав.
„Сум та лихо ще з бідою
„Принесе вона з собою.
„А от зараз ти й узнав.
„Що не дурно я казав.
„Тільки й це ще не робота.
„Далі буде нам турбота.
„Зараз до царя біжи,
„І отак йому скажи:
„Царю! дай мені корито
„І до його меду й жита,
„Дрібнобілого пшона,
„Ще й заморського вина;
„Та звели, щоб не барились,
„А швиденько ворушились.
„Завтра, як почне світати,
„Птах поїдемо шукати.“
До царя Іван приходе
І розмову так заводе:
„Царю! дай мені корито
„І до його меду й жита,
„Дрібнобілого пшона,
„Ще й заморського вина;

„Та звели, щоб не барились,
„А швиденько ворушились.
„Завтра, як почне світати,
„Птах поїдемо шукати.“
Цар звелів все в мить зробити,
Щоб Івана не барити.
Молодчиною взивав,
Швидко вороття бажав.

От на другий день, ще рано,
Коник розбдив Івана:
„Гей, Іване, годі спати!
„Час нам діло починати!“
Тут Івашко з ліжка встав,
Все налагодив, зібрав,
Теплий жупанок вдягає
І на коника сідає;
Взяв корито, мед, пшоно,
Два окрайці паляниці,
Та й подавсь шукать жар-птиці.
Тиждень цілий все чухрали,

В восьмий день у лісї стали.
Коник тут навча Івана:
„Зараз буде ось поляна,
„На полянї тї гора,
„Вся із щирого срібла.
„От сюди, ще до зірницї,
„Прилїтають всї жар-птицї
„Із криницї воду пити,
„Тут і мусимо ловити.“
Тїльки Коник це сказав,
На полянї зразу став.
Що за поле! зелень, квіти,
Мов каміння самоцвіти!
Вітрець над ними віє,
І туман вночі сивіє;
Скрізь по зеленї квітки,
Мов заплетені вінки,
А на самі на полянї,
Мов та смеля в окіянї
Та пишаєть ся гора,
Вся із щирого срібла,
Часом лїтним і весїнним
Сонце облива промінням;
Вниз вся золотом блищить,
Зверху свічкою горить.

Коник наш по косогору,
Вже піднявсь на саму гору;
Сажнів триста прочухрав,
Зупинив ся та й сказав:
„Швидко ніч почне лягати,
„Ти повинен чатувати—
„Лий в корито мед вино
„І з вином мішай пшоно,
„Під корито сам сховай ся
„Та й лежи собі, притай ся
„І тихенько виглядай,
„Та, гляди, не прозївай;
„Ще до ранньої зірниці,
„Прилетят сюди жар-птиці
„І почнут пшоно дзьобати
„Та по своєму кричати.
„Стане тут яка над край,
„Ти за хвіст її хапай!
„Скільки сили будеш мати,
„Починай мене гукати—
„Я до тебе в мить звлю ся.“
—„А я часом не спечу ся?“
Розстилаючи жупан,
Коника спитав Іван.
„Треба взяти рукавиці,

„Мабуть що палкі жар-птиці.“
Коник геть з очей подав ся,
Крекчучи Іван сховав ся
Під дубовеє корито,
Та й лежить там, наче вбитий.
От північною добою,
Враз засяло над горою,
Наче сонце випливає,
Рій жар-птахів налїтає.

Ну тут бігати, кричати
І пшоно з вином дзьобати.
А Іван, од їх закритий,
Виглядає з—під корита.
Він міркує сам з собою,
Ще й розмахує рукою:
„Тьху-те, гемонська сила!
„Скільки клятих налетїло!
„От би всїх переловив,
„То б—то грошики влупив.
„Нїчого казати—гарні,
„Як одна до масти парні.
„Ноги в їх малі у всїх,

„А хвости так чистий сьміх!
„І в курий таких немає...
„А як пірья одливає,
„Наче полумя із печі!“
І, після токої речі,
Під коритом він попхав ся,
Спотання до птах підкрав ся
І за хвіст одну лапає.
Хутко коника гукає:
„Кониченьку вороненький!
„Швидче, друже мій вірненький
„Я жар-птаху вже вловив.“
Коник зразу прилетів:
„Ну, Іване, умудрив ся,
„І не довго ти барив ся!
„Ну, сажай її в торбину,
„Та чепляй мерщі за спину;
„Час до дому нам вертатись.“
—„Ке! ще птах менї злякати,
„Я їх клятих сполохну.“
Відмовля Іван йому.
І вхопивши батога,
Став чухрати по ногах.
Зграя птахів золотая,
Наче хмара вогняная,

В мить зняла ся й полетїла,
Небо все почервоніло.
А Іван на їх слїдком,
Все маха своїм мішком.
Справдї, ніби де горить!
На всю пельку він кричить.
Птиці в хмарі заховались.
Наші їхати зібрались,
Цупко торбу завязали
І з жар-птахою вертами.

От приїхали в столицю.
„Що, привіз менї жар-птицю?“
Цар Івана тут питає.
Спочивальний омлїває,
І, від злости, чи од муки,
Покусав собі він руки.
„Звісно, царю, що дістав.“
Так Іван йому казав.
„Де ж вона? мерщі давай!“
—„Хоч хвилинку постривай,—
„Як бажаєш подивитись,
„Треба в хатї зачинитись...“
Тут дворяне вибігають,

Хутко вікна зачиняють...
Торбу враз Іван на стіл,
,,Нумо! вилїзай відтіль!“
Світ такий тут засіяв,
Що люд очі затуляв.
Цар: ,,Пожежа!“ репетує:
,,Хай, хто вірує—рятує
,,Швидче бо людей скликайте!
,,Заливайте! заливайте!“
—,,Тут пожежі, цар, немає,
,,Це так пірьячко палає.“
Каже Йван, а сам зо сміху
Як не трісне: ,,Це утїху,
,,Бач, привіз я, господар!“
Тут говоре йому цар:
,,От люблю, Іване, друже!
,,Ти розважив мене дуже.
,,І за вчинок ти такий
,,Будь царський наш стремений“
Спочивальний же, що був
Першим кіньским паном, чув
І бурчав собі під ніс:
,,Постривай же, клятий біс!
,,Це не скрізь тобі лучить ся,
,,Так щасливо умудрить ся.
,,Я і вдруге підведу,

„Мій коханий на біду!“
Тижнів через три, в неділю,
В хаті ввечеері сиділи,
Хлопці в куні з кухарями,
Двірниками та псарями:
Яруслана там читали
І медок з кухлів смоктали.
„Ну, та й збірник я дістав!“
З хлопців тут один сказав:
„Та не те, щоб там здоровий,
„А казки які чудові?
„Та й казок тих, як узять,
Більш не буде як із пять.
„Та не можна одірватись
„І казок тих начитатись.“
Хлопці в голос: „Покажи,
„Роскажи нам, роскажи!“
—„Ну якої ж росказать?
„Бо їх бачите, аж пять:
„Перша казка про Борба,
„Друга казка про царя,
„Третя —про якесь там царство,
„А четверта—теж про паньство;
„Пята... пята... ой забув!
„І на думку от спадає!“

—„Цур їй“—Хтось тут відмовляє
—„Постривайте! про царицю!
„Так і є—про чарівницю.
„То котрої ж починати,
„Казки, хлопці, вам казати?“
—„Про царицю!“ всї кричали:
„Про царів вже ми чували,
„Про царицю веселїше;
„Ну, росказуй же хутчїше.“

На ослонї сїв гарненько,
Став казати лагідненько:
„Це не в нас, а на чужинї,
„Десь в німецькій аж країнї,
„Є, хлопята, окіян:
„Плава сам там басурман,
„Наших там же споконвіку
„Не було нї чоловіка.
„Чутка ж така давно іде,
„Що цариця там живе,
„А цариця не проста,
„Сонцю рідная сестра;
„Місяць батьком назива́є.

„По садочку похожає,
„У жупанові червонім.
„В золотім шугає човнї
„І веселечком срібним
„Скрізь сама керує ним,
„Мудро ще пісень співає
„Й на бандурі гарно грає.“

Спочивальний з печі плиг!
Не шануючи і ніг,
У дворець мерщі пустив ся.
Раптом до царя явив ся
Поклонивсь йому низенько
І почав казать тихенько,
„Царю любий, не гнївай ся
„Що з повиною явив ся,
„Не звели катам оддати,
„Слово дай менї сказати.“
—„Ну, кажи, та правду тільки,
„Не бреши, гляди нї скільки!“
Цар із ліжка закричав.
Спочивальний одвічав:

„Вкупі зараз ми були,
„За твій довгий вік пили,
„А один нас розважав,
„Казки гарної читав:
„Казки про красу-царицю,
„Молодую чарівницю?
„Стременний тут забожив ся,
„Головою посвідчив ся,
„Що він знає оту птицю,
„Надражнив він так царицю!
„Ще, коли бажаєш знати,
„Похваляєть ся дістати!“
Спочивальний гепнув в ноги.
„Гей, покличте стременного!“
Цар гонцеві закричав.
Спочивальний в сінях став,
А розсильні дворяне
В мить побігли звать Івана
Сонного його знайшли
І в сорочці привели.
„Ну, Іване,“— цар мовляє:
„Я про тебе вісти маю,
„Кажуть, буцім, ти для нас,
„Тільки зараз похвалявсь
„Розшукать другу птицю,

„Це б то—дївчину царицю“...
—„Що це? що це? Бог святий!“
Став казати стременний:
„Певно мабуть, що зі сну
„Ти пускаєш цю ману!
„І гадай собі, як знаєш.
„А мене ти не підманеш.“
Цар кивнувши бородою:
„Торгувати ся з тобою!“
Закричав йому. „Гляди!
„Як що тижнів через три,
„У мою царську світлицю
„Не дістанеш ти царицю?—
„То, я свідчусь бородою,
„Порахую ся з тобою:
„Посажу в острог на палю!..“
Тут Іван запликав з жалю
І у стайню почвалав,
Де Горбуник спочивав.

„Що, Іване, ти такий,
„Невеселий та смутний?“
Коник так його питає.
„Сам же в очі заглядає:

„Може часом захворів,
„Чи попавсь до ворогів?“
До коня Іван припав,
Обнімав та цілував;
Наче брата пригортає—
І про лихо він мовляє:
„Цар звелїв дістать царицю
„У його царську світлицю.
„Що ж робити, починати?“
Став Горбуник розважати:
„Справдї, це біда—кажу,
„Тільки я допоможу;
„З того ж лихо це страшне,
„Що не слухав ти мене.
„Тільки й це ще не робота,
„Далї буде нам турбота.
„Зараз до царя біжи
„І отак йому скажи:
„Щоб царицю упіймати,
„Треба ось менї що мати:
„Причиндалу на курінь,
„Та дубовий ще ослін,
„Страви на обід смашної,
„Все з—за моря,—не якої!
„А до того й прохолодки,

„Всякі ласощі солодкі.“
До царя Іван приходе,
І розмову так заводе:
„Щоб царицю упіймати,—
„Треба ось мені що мати:
„Причиндалу на курінь,
„Та дубовий ще ослін.
„Страви на обід смашної,
„Все з—за моря,—не якої!
„А до того й прохолодки,
„Всякі ласощі солодкі.“
—„Так давно б, ніж не хотів!“
Цар із ліжка відповів.
І звелів все в мить зробити,
Щоб Івана не барити.
Молодцем його взивав,
Швидко вороття бажав.
От на другий день ще рано,
Коник розбудив Івана:
„Гей, Іване, годі спати,
„Час нам діло починати!“
Тут Івашко наш підняв ся,
Їхать лагодивсь, збирав ся,
Взяв, що треба, на курінь
І дубовий ще ослін,

Страви на обід смашної,
Все з за моря-не якої,
А до того й прохолодки.
Всякі ласощі солодкі.
Все в торбину поскладавши,
Мотузочком завязавши,
Теплий жупанок вдягає
І на Коника сідає,—
Витяг скибку паляниці,
Тай подавсь шукать цариці.
Тиждень цілий все чухрали,
А на восьмий день аж стали,
Біля моря—окіяна,
В темнім гаї на поляні.
Каже коник до Івана:
,,Стежка ось до окіяна,
,,Наша тут живе цариця,
,,Молодая чарівниця.
,,В рік на землю, це до річі,
,,Прибуває тільки двічі;
,,Цілий день у нас гостює,
,,Потім знову геть мандрує.,,

Річ скінчивши до Івана,
Прибіга до окіяна;
Там гуляли хвилї білі,
Клекотїли й булькотїли.
В мить з коня Іван злїзає,
А він так йому мовляє:
„Ну, будуй отут курінь,
„Ставляй страву на ослін,
„А до того й прохолодки,
„Всякі ласощі солодкі,
„Сам же за курінь сховай ся,
„Та й лежи собі, притай ся,
„Бачиш, човен виринає,
„То цариця настигає;
„Ввійде хай вона в курінь,
„Хай сїдає на ослін;
„На бандурі як заграє,
„Знай, що час вже настигає:
„Зараз ти в курінь вбігай
„І царицю ту хапай;
„Та держи її міцніше
„І гукай мене скорійше.
„Я тодї не забару ся
„І до тебе в мить явлю ся.
„Та пильнїйше доглядай,

„Та не спи, та не дрімай!
„Як же часом прозіваєш,
„То багацько лиха взнаєш,“
Коник геть з очей подав ся,
За курінь Іван сховав ся,
Став він дірку колупати,
Щоб царицю виглядати.
От вже південь настигає;
Тут цариця підпливає,
Шмиг з бандурою в курінь
І сїдає на ослін.
„От так цяця! Сміх та горе!“
Нишком тут Іван говоре:
„Як же ж в казцї кажуть диво,
„Будім гарна та вродлива?
„Це ж не гарна, а бридка,
„Вся блїда, та ще й тонка,
„У курчати мов, ніжки
„І в обійми три вершки!
„Хай хто знає, той кохає,
„Я й дивитись не бажаю!“
А цариця тут заграла,
І так гарно заспівала,
Що Іван, не тямлю як,
В мить схилив ся на кулак

І під пісню чарівну,
Сам не счув ся як заснув.

От вже вечір настигав...
Коник тут над ним заржав,
І, штовхнувши в бік ногою,
Закричав над головою:
„Спи, коханий, до звізди!
„Сподївайсь собі біди!
„Не мене за те на палю...“
Тут Іван заплакав з жалю
І, ридаючи, благав,
Коник гніву щоб не клав:
„Вибачай на цей раз, брате,
„Більше я не буду спати.“
—„Бог поостить, і я прощаю,“
Горбоконик одвічає:
„Це ще можна влаштувати,
„Тільки, чуєш, годі спати!
„Вранці припливає цариця,
„Молодая чарівниця,
„Меду знов покуштувати
„І на кобзї виграватй.
„Як же й завтра ти заснеш,

„Голови не вбережеш.“
Коник геть з очей подав ся.
За курінь Іван сховав ся;
Взяв каміня та гвіздків
Од розбитих кораблїв,
Щоб себе ними вштрикнути,
Як що трапить ся заснути.
На зорі другого дня,
До нового куріня
Чарівниця підпливає,
Човен на піску лишає:
Шусть з бандурою в курінь!
І сїдає на ослін.
На бандурі як заграла
І під неї заспівала,
То Івашко наш під спів,
Знову спатоньки схотїв.
„Постривай-же, дочко суча!“
Каже наш Іван встаючи:
„Вдруге в море не втечеш,
„Під біду не підведеш!“
Тут Іван в курінь вбігає
Довгу косу він хапає...
„Ой, рідненький, поможи!
„Швидче, конику, біжи!“

Горбоконик в мить явив ся:
„Ну, Іване, умудрив ся!...
„Ну сїдай же ти хутчїше,
„Та держи її міцнїше!“

До столицї прибуває,
Цар на—зустріч вибігає,
До царицї він підходе
І в дворець мерщі уводе;
За дубовий стіл сажає,
Пильно в очі заглядає,
Зо всїх боків він заходе,
Річ солодкую заводе:
„О, незрівнана царице!
„Будь моєю, чарівнице.
„Бо, зустрівши я тебе,
„Вже не тямлю і себе.
„Соколинї твої очі.
„Не дадуть заснути й ночі;
„Та й у день-житя нудне—
„Будуть мучити мене!
„Ну, промов ласкаве слово.
„На весїлля все готове!
„Завтра ранньою добою,

„Повінчаємось з тобою.“
А цариця й не озвалась,
Та од його одверталась.
Цар на це не ображав ся,
А ще дужче закохав ся:
Він на вколїшки упав,
Руки білі цїлував.
І почав тут ляси знову:
„Ну, промов менї хоч слово!
„Чим тобі я не припав?
„Тим хіба, що покохав?“
—„Доленько моя сумна.
„Коли хоч“—мовля вона,—
„Оженитись на менї,
„То дістань, кажу, в три днї
„Обідець мій з окіяна.“
—„Гей, покликати Івана!“
Цар дуженько тут гукнув,
Трохи й сам він не чкурнув.
До царя Іван явив ся,
Цар на його накотив ся
І казав йому: „Іване!
„Зараз їдь до окіяна;
„Обідець там є цариці,
„Молодої чарівницї,—

„Як дістанеш ти його
„Наділю тобі всього.“
—„Я й з тієї ще дороги,
„Ледви що тягаю ноги,
„А ти знов на окіян!“
Відповів йому Іван.
„Бо не можна з цим баритись:
„Швидко хочу одружитись!“
Цар на його став кричати
І ногами тупотати:
„Ти зі мною не змагай ся,
„А хутчіше убирай ся!
„Зараз же, гляди, й рушай!“
Тут цариця: „Постривай:
„Їдь в хороми до батенька,
„Поклонись йому низенько
„І скажи—я знать бажаю,
„Це навіщо він ховає
„Вже три ночі і три дні
„Ясний вид свій в тумані?
„Братик ще чого коханий
„В ймлї сховав ся непроглядні
„І з ясної далині
„Промінь він не шле мені?
„Памятай же!“—„Добре! Буду,

„Як що тільки не забуду.
„Та ще треба, бачиш, знать,
„Хто твій батько, і хто брат?
„З пантелику щоб не збитись,
„І в рідні не помилитись!“
Так царицю Іван питає,
А цариця одмовляє:
„Батько-місяць золотий,
„Сонце-братик дорогий...“
„Тільки там не забаряй ся,—
„Через три дні ти вертай ся!“
Цар од себе домовляє.
Він з поклоном їх лишає
І у стайню почвалав,
Де Горбуник спочивав.

„Що, Іване, ти такий
„Невеселий та смутний?“
Коник тут його питає.
—„Поможи,“ Іван, мовляє:
„Цар на старості здурів,
„Оженитись захотів,
„А царівні, до вінця,
„Забажалось обідця;

,,От і шле за окіян,"
Відповів йому Іван:
,,І на це три дні всього,
,,От ти й діставай його!
,,Ще прохала та цариця,
,,Десь в хоромах поклонить ся
,,Сонцю й місяцю на небі,
,,Та й спитати дещо треба."
,,Став Горбуник розважати:
,,Як по щирости сказати,
,,Це ще, чуєш, не робота:
,,Далі буде нам турбота.
,,Ну, іди ж ти спочивати,
,,Вранці будемо рушати
,,Ми на море окіян."
От на другий день Іван,
Три аж цибулині взявши,
І в кишеню заховавши,
Свиту теплую вдягає
Та й на коника сідає.
Він в далекий путь полинув...
Дайте, хлопці, одпочину!

III.

„Й досї наш Стецько грядки копав,
А тепер Стецько в пани попав.“

Трайда, рай-да, трай-да-ра,
Вийшли конї із двора;
Хлопцї конї ті піймали
І міцнїше привязали...
Крук сидить десь на дубочку
І він грає у дудочку,
Ой, він грає, виграває,
Людей добрих розважає:

„Гей, послухайте, новина!
„Господар був й господиня;
„Господар почне баляси,
„Господиня ж викрутаси,
„То і піде в їх весілля
„На велике все подвірья...“
Та це приказка ведеть ся,
Казка згодом аж почнеть ся.
Биля нашого двора
Муха голосно співа:
„Що дасте менї за звістку,
„Як свекруха бьє невістку?
„Як на припічок сажала,
„На сповивач привязала,
„До ніг ручки притягла,
„Черевички геть стягла?
„Не виходь менї смерком
„І не стій із козаком!...“
Та це приказка вела ся,
Ось же й казка почала ся.
Ну, так їде наш Іван
Аж на самий окіян,
Дістати обідець.
А Горбуник молодець
Швидче вітра поспішає

І нігде не спочиває.
В перший вечір пролетів,
Мабуть тисяч сто верстів.
Доїздячи окіяна,
Коник мове до Івана:
„Ну, Іване, ти гляди,
„От хвилиночок за три
„Ми приїдем на поляну
„До самого окіяну.
„Там же впоперек лежить
„Чудо диво риба-кит:
„Десять років вже страждає,
„А і досі ще не знає,
„Як спокуту ублагати,
„І почне тебе прохати,
„Щоб ти в сонечка ясного
„Волю виблагав для його.
„Все зробити обіцяй,
„Та гляди не забувай!,‘

Прибувають на поляну,
До самого окіяну:
Там же впоперек лежить

Чудо диво риба-кит;
На хвості село стоїть,
А на спині гай шумить.
На губах толоку орют,
Між очимо хлопці полють;
А між вусами в діброві
Рвуть опеньки чорноброві
От по китові біжать,
Аж підковами бряжчать.
Кит тут море колихнув,
Тяжко, важко позїхнув,
Рот широкий роззївляє,
Подорожних так питає:
„Відкіля і що за люде?
„Чи далеко шлях ваш буде?“
—„Посланці ми од цариці
„І обидва із столиці
„Аж до сонця діло маєм,“
Коник хутко відмовляє:
„У хороми золотенькі.“
„Як би ж там, батьки рідненькі,
„Вам у сонечка спитати:
„Доки ще мені страждати?
„І за віщо я страждаю,
„Лихо отаке приймаю?“

—„Добре! добре, рибо-кит!“
Наш Іван йому кричить.
—„Будь ласкавий же, благаю,
„Бо я, бачиш як страждаю!
„Десять років вже лежу...
„Я й тобі допоможу!“
—„Добре! добре, рибо-кит!“
Ще Іван йому кричить.
Тут Горбуник захапав ся,
Плиг на берег! та й подав ся;
Тільки й знать—пісок стовпами
Закрутив ся під ногами.

Їдуть високо, чи низько,
Чи далеко, чи де близько,
Чи зустріли там кого—
Я не знаю, бач, того.
Хутко казка пролітає,
Тихо діло поспіває.
Тільки, хлопці, я прочув,
Що і там аж коник був,
Де дівчата льон прядуть,
В небо прядиво кладуть.
Йван з землею попрощав ся,

І на небо він подав ся.
Там навкруги подивив ся,
Шапку на-бік бадьорив ся.
„От так чудо! От так диво!
„Ну, та й зроблено красиво!...
„Не погане царство й наше,"
Тут Іван коневі каже:
„А як з небом порівняти,
„То й на вустілку неварте!
„Що земля та?... вся грудяна,
„Чорна, чорна та погана:
„Тут земля—одна блакить,
„Та ще й гарно миготить.
„Конику, диви ся!—мріє,
„На схід сонця червоніє,
„Сяє, наче та зірниця...
„То небесная світлиця?
„Тільки дуже щось палає!..."
Так він в коника питає.
—„То ж хороми там цариці,
„Молодої чарівниці!"
Коник тут йому кричить,
Сам же швидче все біжить:
„Вдень там місяць пробуває,
„Ніччю ж сонце спочиває."

Прибувають до воріт,—
Брама з кришталю стоїт,
Між стовпами камяними,
Вся з півнями золотими?
На шпилях по три звізди,
А кругом рясні сади,
І на срібних там гілках,
У золочених клїтках,
Скрізь співають птахи райські
Думи та пісні козацькі.
А хороми із дворами,
Наче Київ з хуторами,
На світлиці із зірок
Гарно сплетений вінок.
Коняк живо в двір вбігає;
З його тут Іван злїзає
І до місяця іде,
Річ такую з ним веде:
„Ну, добридень, пан-отець!
„Я, Івашко посланець.
„Із далеких я сторін,
„Ще й привіз тобі поклін.“
—„Ну, сідай же, будь ласкав!
„Та росказуй, як попав,
„І через яку вину

„В нашу ясну сторону;
„Що ти будеш за людина,
„І з якої ти країни?“
—„Із землї я земляної,
„З України я святої.“
Каже, сївши, тут Іван:
„Переїхав окіян
„Поклонитись от дївиції,
„Це-б то нашої цариції,
„І спитати що прохала,
„Ось вона менї казала:—
„Їдь в хороми до батенька,
„Поклонись йому низенько
„І скажи, я знать бажаю
„Це навіщо він ховає,
„Вже три ночі і три днї,
„Ясний вид свій в туманї?
„Братик ще чого коханий
„В ймлї сховав ся непроглядні,
„І з ясної далини
„Промінь він не шле менї?“
„Так здаєть ся?... Майстериця
„Мудро розмовлять цариця,
„Все неможна і здати,
„А не тільки, що сказати.“

—„Щож то буде за цариця?“
—„А це бачиш, чарівниця.“
—„Чарівниця?... так її
„Ти хіба украв тоді?“
Місяць раптом закричав,
А Івашко одвічав:
„Вчинок це, признатись, мій,
„Бо царсякий я стременний!
„Ну, так цар мене й послав,
„Щоби я йому дістав,
„У його царську світлицю
„Ту царицю чарівницю;
„Як же, чуєш, не доставлю,
„Посадить казав на палю...“
Місяць з радощів ридав,
Та Івашка обніамв:
„Ох, Іване, дорогий!“
Мовив місяць золотий:
„Я не знаю, що й казати,
„Як за вість дебе витати?
„Сумували ми, тужили,
„Що десь доньку загубили...
„І од того в тумані
„Вид свій я ховав три дні,
„Все за хмарами блукав,

„Та за донькою ридав,
„Три доби підряд не спавши,
„Крихти хлїба в рот не бравши,
„І од того син мій рідний
„Не гуляв в блакиті, бідний;
„Промінь ясний погасив
„І на землю не світив.
„Сумував він посестриці,
„По цариці чорівниці,
„Чи здорова, чи жива,
„І де зараз пробува?",
—„Всім здаєть ся б чепурненька
„Тільки дуже щось тоненька:
„У обійми три вершки,
„А суха, мов ті дошки...
„Та от заміж як поспіє—
„Зараз трохи розповніє:
„Цар, бач, хоче з нею братись..."
Місяць більш не міг здержатись:
„Ланець! в сїмдесят років
„Одружити ся схотїв,
„Та, диви ся, із таким,
„Ще дївчатком молодим!
„А не діжде він, огида—
„Женихом весь вік просиде!

„Бач, шкарбан, яке затіяв:
„Хоче жати, де не сіяв!
„Якже! лисий дуже став!...“
Знову тут Іван сказав:
„Щэ до тебе є проханя,—
„Це про китове страждання.
„Є, бач, море. Риба-кит
„В морі впоперек лежить;
„В його боки всі розриті,
„І коляки скрізь побиті...
„От мене він і прохав,
„Щоб тебе я роспитав:
„Доки ще йому страждати,
„Як спокуту ублагати?
„І чого він так страждає,
„Лихо на воді приймає?“
Місяць ясний промовляє:
„А за те він так страждає.
„Що колись давно іззїв
„В морі тридцять кораблїв.
„Хай хутчіше дасть їм волю
„І спокутує недолю,—
„Рани Бог загоє в мить,
„Довго в світї буде жить.“
Тут Іван іти зібрав ся,

З ясним місяцем прощав ся:
Довго міцно обіймав,
Тричі в щоки цілував.
„Ну, Івашку, дорогой,“
Мовив місяць золотий:
„Дякую тобі я дуже
„За синка й за себе, друже;
„Доні ж ти скажи любенькі—
„Батько з нею скрізь рідненький.
„Годі плакати, ридати,
„Хутко взна--кого кохати:
„Не старий, із бородою,
„Поведе до аналою,
„А козак, юнак вродливий,
„Молодий та чорнобривий...
„Їдь щасливо! прощавай!..
„І про нас не забувай!“
Поклонившись, як умів,
На коня Івашко сів,
Тричі свиснув, обізвав ся,
Та й назад мерщі подав ся...
А на другий день Іван
Знов побачив окіян.
От по китові біжать,
Аж підковами бряжчать.

Кит тут важко застогнав,
Подорожних так питав:
„Як, батьки, моє благання?
„Чи спокутую страждання?“
— „Постривай лиш, рибо-кит!“
Горбоконик тут кричить.

Сам же в хутір прибіга,
Та людей мерщі склика,
Баско гривою махає,
Річ такую починає:
„Ось послухайте, миряне,
„Слобожане, хуторяне,
„Як не хоче хто загинуть,
„І до дідька враз поринуть,
„В мить худобу ви складайте,
„Та й на сушу поспішайте!
„Бачте, зараз після вас,
„Чудо скоїть ся в той час:
„Море дуже закипить,
„Бо повернеть ся тут кит!„
Раптом закричали люде:
„Справді, хлопці, лихо буде!“
І метнулись до дворів

запрягати всяк волів!
В мить худобу позбирали
І на гарби посклададали,
Все до нитки, до днота,
Та й покинули кита...
Сонце над вечір пливло
А в селї вже не було
А нї душечи живої,
Наче йшов Мамай війною...

Коник тут на хвіст збігає,
Він до перів прилягає
І, що сили є, кричить:
„Слухай, брате, рибо-кит!
„А за те ти так страждаєш,
„Лихо на водї приймаєш,
„Що колись давно іззїв
„В морі тридцять кораблїв.
„Дай хутчіше ти їм волю,—
„І спокутуєш недолю;
„Рани Бог загоє в мить—
„Довго в світї будеш жить.“
І таку скінчивши мову,
Прикусив вузду стальову,

Жваво вуха підігнув
Та й на беріг в мить плигнув.
Чудо-кит поворохнув ся,
Наче світ поколихнув ся.
В море він почав плювати, —
З рота стали випливати
Кораблї за кораблями,
З парусами й лоцманами.
Тут зробив ся гвалт такий,
Що сполохавсь цар морський.
Гучно із гармат стріляли;
Скрізь на сурмах вигравали;
Стяг на щогли почепили;
Білий парус роспустили.
Піп старий з дяками з требнї
Правив службу та молебні.
А гребцї веселі вряд
Заспівали на підхват:
„Гей, на синьому, на морі,
„Ще й широкому, на волї,
„Биля самої землї,
„Вибігають кораблї...“
Хвилї в морі бушувались,
Кораблї з очей ховались;
Чудо-диво риба кит

Дужим голосом кричить,
Рот широкий роззявляє,
Хвилї буйні розганяє:
„Друже, що тобі зробити?
„Чим за волю догодити?
„Треба камнїв дорогих,
„Або рибок золотих?
„Діяментів блискунців?
„Буде все, аби схотїв!“
—„В нагороду, ките, з того
„Нам не треба, бач, нїчого,“
Каже тут йому Іван:
„Краще обідець дістань,—
„Знаєш обідець цариці,
„Молодої чарівниці.“
—„Добре! за—для козака—
„Я й сережку з вушка!
„Розшукаю до зірниці
„Обідець твої цариці.“
Кит Іванові сказав
І, мов гак, на дно упав.
От хвостом він ударяє,
Рибний люд увесь скликає,
І балака на все море,
Білим осятрам говоре

„Розшукайте до зірниції
„В морі обідець цариці,
„В скринці схований на дні.
„Знайде хто його мені,
„Я зроблю того значним,
„Буде в раді він страшним.
„А не зробите це враз,
„Закатую всіх я вас!“
Осятри тут поклонились
І шукати в мить пустились.
От через якийсь там час,
Осятри два білі враз
Тихо, тихо підпливали
І так китові казали:
„Царю любий, не гнівай ся,
„Все вже море ми, дивили ся,
„Обпливли і обшукали—
„Скриньки й сліду не напали.
„Тільки йорш один у нас
„Справу сповнить цю ўраз.
„Він по всіх кутках буває,
„Про ту скриньку певно знає,
„А тут, наче мов на зло,
„Геть його десь понесло.“
—„Розшукать його в хвилину

„І подать в мою хатину!“
Грізно кит тут закричав,
І вусами заморгав.

Осятри тут поклонились,
До ратуші в мить пустились,
І звеліли в туж хвилину
Написать приказа лину,
Швидче щоб гонців послали
І йорша мерщі піймали,
Тільки вьюн оце зачув,
Дряпать в мить приказ майнув;
Сом (порадником він звав ся)
На парері підписав ся;
Вдвоє рак папір зложив,
Три печаті приложив.
Пискарів тут двох позвали
І їм хутко приказали,
Щоб, по приказу царя,
Перебігли всі моря
І йорша там гултїяку,
Крикуна та забіяку,
Деб не був, щоб в мить найшли
І цареві привели.

Пискарі тут поклонились
І шукать йорша пустились.

От в морях вони шукають,
От в річках вони гасають;
Всї озера перебрали,
Скрізь в потоках побували,—
Не могли йорша найти.
Стали вже назад пливсти,
Як не плачучи от ґоря...
Тут почули биля моря,
У маленькому ставу
Зик та лайку гуртову.
У ставок вони звернули,
Та мерщі на дно пірнули.
Гульк! аж бачать під кущем
Йорш скубеть ся з карасем.
„Цитьте! кат вас побери!
„Гвалт який тут підняли,
„Наче справжнії бойцї!"
На іх гримнули гонцї.
—„Ну, а вам яке тут діло?"
Пискарям кричить йорш сміло:

„Жартувать я не люблю,
„Всїх поганців, поколю!“
—„Ах ти, ланець, гультїяка,
„Ще крикун та забіяка!
„Все тобі лиш гвалтувать,
„Битись, скубтись та кричать!
„Не сидить ся тобі в хатї!...
„Та чого тут розмовляти—
„Ось приказ тобі царів,
„Щоб до його зараз плив!...“
За йорша вони вхопились,
За щітину учепились,
Та й пустили ся вертати.
Йорш пручатись став, кричати:
„Дайте, братцї, поквитатись,
„Хоч хвилинку поштовха тись.
„Дурень, той карась проклятий,
„Лютий ворог мій заклятий:
„Вчора він мене на радї,
„Та налаяв при громадї!...“
Довго йорш отак кричав,
Напослїдок перестав.
А вони його держали
І нічого не казали,
Та за спину знай тягли.

От до кита прибули.
„Що ти довго не являв ся?
„Де ти, вражий сину, шляв ся?“
Кит на його загремів.
Йорш тут з ляку затремтів.
Він на вколїшки упєв
І благати кита став.
„Бог простить, і я прощаю!“
Кит вельможний одвічає:
„Тільки за твоє блукання
„Вдовольни моє бажання:
—„Все зроблю я, тату—кит!“
На колїнах, йорш скиглить.
—„Ти по всїх кутках буваєш,
„То вже, мабуть, певно знаєш
„В скриньцї обідець царицї,
„Молодої чарівницї?“
—„Як же, пак, його не знати?
„Миттю можу я дістати.“
—„Ну й рушай менї хутчіше,
„Та й няйди його скоріше!“
Йорш тут з китом попрощавсь,
І, зігнувшись, геть подавсь,
З вартовими позмагав ся,
З плїточками женихав ся,

Між тарань він як забрів,
Аж шістьом носи нагрів,
А скінчивши це він діло,
У багнюку кинувсь сміло,
І в страшенні глибині
Скриньку викопав на дні,
Пудів мабуть до ста.
„О, це штука десь не проста!“
І, щоб скриньку ту підняти,
Оселедців став скликати,
Ті до скриньки підпливли,
Піднімати почали.
Тільки й чути там було:
„Ух-ух-ух,“ та „о-о-о!“
Як же дуже не кричали,
Тільки животи порвали,
А із місця скриньку кляту
Не посунули й на цяту.
„Батогом вас треба бити,
„А не мед, вино вам пити!“
З серця йорш тут закричав;
Осятрів мерщі гукав.
Осятри тут підпливають
І без крику підмімають
Скриньку з обідцем цариці,

Молодої чарівниці.
„Ну, пани-брати, глядіть,
„Прямо до царя пливіть,
„Яж тепер на дно порину,
„Хоч хвилинку одпочину:
„Дуже сон вже налягає,
„Так аж очі заплющає!"
Осятри метнулись в мить.
Йорш же у ставок летить,
Де раніше він вловив ся,
Як із ворогом там бив ся,
Скубтись з карасем до краю,—
Певно я про це не знаю.
А тепер з ним попрощаймось,
До Івана знов вертаймось.

Тихе море-окіян.
На піску сидить Іван,
Виглядає кита з моря
Та співає пісню з горя;
Поруч коник спочиває,
Впавши на піску, куняє.
От і сонечко сідає,
І зірниця вже палає.

А про кита і не чути.
„А, бодай тобі втонути!
„Бач, який морський шайтан!“
Каже сам собі Іван:
„Обіцяв ся до зірниці
„Обідець дістать цариці,
„А ще й досі не дістав;
„Щоб добра ти не діждав!“
От і сонечко вже сіло,
І... тут море закипіло.
То вернув ся риба-кит,
Він Іванові кричить.
„За твоє, бач, піклування
„Ось справдив я обіцяння.“
Тільки кит отак сказав,
Скриньку на пісок подав;
Берег дуже захитав ся.
„Ну, здаєть ся, розквитав ся:
„Вік тебе я не забуду.
„А коли в пригоді буду,
„Сміло знов мене гукай...
„А тепера прощавай!“
Чудо-кит отак сказав,
Хлюпнувсь, та й на дно упав.

Горбоконик тут прокинувсь,
Двічі, мабуть, перекинувсь,
На Івана подивив ся,
Став на ноги, обтрусив ся:
„От так китик! молодець!
„В мить дістав нам обідець!
„Дякую ж тобі я, кит!“
Коник тут йому кричить...
„Ну, Іване! час вдягатись
„І додому нам вертатись,
„Бо і три дні вже пройшло,
„Завтра наше вже число;
„Мабуть, цар там умирає.“
А Івашко одмовляє:
„Я б бажав її підняти,
„Та нема де сили взяти!
„Скринька та важка на смерть;
„Мабуть, клята повна вщерть,
„Кит нечистих насажав.
„Я вже тричі піднімав!“
Коник тут не одмовляє,
А ногою піднімає
Скриньку, наче ту перину,
І кладе собі на спину.
„Ну, тепер сідай хутчіше

„Та мене держись цупкіше!
„Бо останній завтра день,
„А нам їхати ген, ген!...“

День четвертий наступає,
Йван в столицю прибуває.
Аж на ґанок цар біжить:
„Обідець привіз?“ кричить.
З коника Іван злізає
І цареві одмовляє:
„От і скринька. На, приймай!
„Сотню козаків склúкай,
„Бо мала хоч на показ,
„А задуше й біса враз.“
Зараз цар стрільців позвав
І їм хутко наказав,
Скриньку однести в світлицю.
Сам пішов-же до цариці.
„Обідець твій я дістав.“
Він казать ласкаво став
„І тепер, моя ти, вродо,
„Нам немає перешкоди,

„Завтра ранньою добою
„Повінчаюсь з тобою,
„Чи не хочеш, світе мій,
„Обідець побачить свій?
„Він лежить в твої світлиці.“
Каже тут йому цариця:
„Знаю, знаю! Та признатись,
„Нам не можна ще вінчатись.“
—„А від чочо, мій ти раю?
„Щиро ж я тебе кохаю!
„Вибачай мені, царице:
„Дуже хочу я женить ся.
„Як що ти... з журби такої
„Наложу я головою.
„Пожалій мене царице!“
Одмовляє чарівниця:
„Глянь на сиву свою вроду!
„А мені ж пятнадцять зроду;
„Як же можна нам вінчатись?
„Будуть всі царі сміятись,—
„Скажуть: з внукою побрав ся!“
Цар тут грізно розкричав ся:
„Тільки хай хто насміеть ся—
„Так дарма те не минеть ся:
„Всі я царства їх зруйную

„І все кодло закатую!“
—„Хай не будуть і сміятись,
„Все ж неможна нам вінчатись:
„Не цвітуть квітки зімою!
„І не пара я з тобою!
„Чим ти маєш пихувати
„І мене ще чарувати;“
—„Я хоч вже й старий, жвавий“
Відмовляє цар ласкаво:
„А як ще причепурю ся,
„То таким ще покажу ся
„Молодцем тобі бадьорим.
„Та на віщо це говорим!
„Нам аби лиш одружить ся.“
Каже тут йому цариця:
„А про те я річ веду,
„Що ніколи не піду
„Я за сивого такого
„Шкарбана, як ти, старого!“
Цар потилицю почухав,
З туги й голову похнюпив:
„Що ж нам діяти, царице,
„Молодая чарівнице?
„Бо женить ся так бажаю,
„Що й сказати як не знаю;

„Ти ж, як наче на біду:
„Не піду, та й не піду!“
—„Не піду я за старого!“
Знову каже тут до його:
„Стань, як був, ти молодець,
„І я зараз—під вінець!“
—„Ну, подумай-же, царице,
„Що не можна знов родить ся;
„Тільки Бог сам чуда творе.“
А цариця тут говоре:
„Як себе не пожалієш,
„Зразу знов помолодієш.
„Слухай, завтра на зорі,
„На великому дворі,
„Хлопцям мусиш загадати,
„Казани понаставляти,
„Дрова зранку роспалить;
„І до вінців всї налить:
„Буде хай окріп в одному,
„Тепле молоко в другому,
„В третьому вода з криниці.“
Каже так йому цариця:
„От як хочеш одружитись,
„І вродливим ти зробитись,—
„Не сором ся, роздягай ся:

„Спершу в молоці скупай ся,
„Потім у окріп ти кинь ся,
„Далї у холоднї змий ся.
„І скажу тобі, вашець,
„Будеш справдї молодець!“

Цар нї слова не сказав,
Стременного в мить позвав.
„Мабуть знов на окіян?“
Запитав його Іван:
„Нї, тепер вже годї буде!
„Й перший раз я не забуду,
„Бо розбивсь тодї в ледащо;
„Не поїду я нї защо!“
—„Нї, Іване мій, не теє
„Дїло зовсїм тут другеє,
„Завтра хочу на зорі
„Ставить казани в дворі,
„Дрова зранку розпалити
„І до вінців всї налити:
„Буде там окріп в одному,
„Тепле молоко в другому,
„В третьому вода з криницї;
„От ти мусиш при царицї
„В казанах отих скупатись.
„Та щоб, чуєш не змагатись!“

— „Бач, відкіль він починає!“
Тут Іван наш одмовляє:
„Тільки патрають курчат,
„Поросят та индичат;
„Я ж неначе не курча,
„Не гуся й не индича,
„От в холодні—це, бач, правда,
„І скупатись не заваде.
„А в окріп сажать як будеш,
„Так мене ти не піддуриш,
„Годї, царю, це торочить,
„Та Івана так морочить!“
Цар, кивнувши бородою:
„Торгувати ся з тобою!“
Закричав: „Гляди менї!
„Як що завтра на зорі
„Ти не зробиш, як бажаю,
„Я жорстоко покараю:
„Буду люто катувати,
„На шматочки розривати.
„Зараз геть-же відціля:
„Щоб тебе й не бачив я!“
А Івашко, заридавши
І, нічого не сказавши,
Зараз в стайню почвалав,
Де горбуник спочивав.

„Що, Іване, ти такий,
„Невеселий та смутний?“
Коник тут його питає:
„Знову цар чогось бажає!“
До коня Іван припав,
Обнїмав та цїлував.
„Лихо, конику! мовляє:
„З світу цар мене зживає:
„Сам дивись—велить збиратись
„В казанах менї купатись:
„У окропі, в молоцї,
„І в холоднїй водицї;
„Молоко, гляди, гаряч.е“
Сам говоре, як не плаче.
—„Це робота, так робота!
„І не жарти. а турбота.

„Як до слова не сказати,—
„Щоб перини нам не брати!
„Через неї злу личину
„Ти терпиш злу годину...
„Та, не плач-же, Бог з тобою!
„Сяк. так впораюсь з бідою—
„І я швидче сам загину,
„Ніж тебе, Іване, кину!...
„Слухай! завтра на зорі,
„Як роздягне ся в дворі,
„Починай царя прохати:
„Зволь по коника післати,
„Щоб в останнє подивить ся,
„Цар на це тоді згодить ся.
„От хвостом як замахаю
„І скрізь пику повмочаю,
„Та на тебе двічі присну,
„Дужим голосом я свисну,
„То, гляди, не прозївай:
„В молоко мерщі плигай,
„Далї у окріп ти кинь ся,
„Потім у холодні змий ся,
„Ну, а зараз ти моли ся
„І спокійно спать стели ся.“

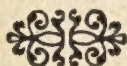
А на другий день, ще рано,
Коник розбудив Івана:
„Гей, Іване, годі спати!
„Час нам діло починати.“
Тут Івашко наш потяг ся
І, почухавшись, підняв ся;
Помолив ся до хлївця,
Та й поплентавсь до дворця.
Казани вже булькотіли;
Биля їх гуртом сиділи
Кухарі та пекарі,
І царськії поштарі.
Щиро дрова підкладали,
Про Івана розмовляли
Потихеньку між собою,
Й реготали ся добою.

От і двері одчинились;
Цар з царицею з‘явились
І зібрали ся з ґанка,
Подивитись на юнака.
„Ну, Іване, роздягай ся,
„В казаночках покупай ся!“
Цар на його закричав,
А Іван не одвічав.—

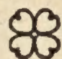
Мовчки жупана скидає...
А цариця молодая,
Щоби голого не видко,
Вся закуталась в намітку.
Враз до казанів підняв ся,
Зирк туди! й... немом змішав ся.
„Ну, чого-ж, Іване, став?“
Цар на його закричав:
„Чуєш! годї огинатись,
„Починай мерщі купатись!“
Став Іван його прохати:
„Зволь по коника післати,
„Яб в останнє подивив ся.“
Погадавши, цар згодив ся;
Зараз крикнув приказати
По горбуника післати.
Джура коника приводе,
Сам же на бік геть одходе.
Коник тут хвостом махає,
Пику в казани вмочає.
На Івана двічі приснув,
Дужим голосом ще свиснув.
Йван на коника зирнув,
І в казан мерщі плигнув,
Потім в другий поринає,
Далї в третїй вже стрибає...

І, скупавшись, став він гожий,
Наче на городі рожа,
Що ні в казці росказати,
Ні пером не описати.
От він вдягсь, причепурив ся
І цариці поклонив ся.
Роздивлявсь, підбадьоравсь,
Ніби й справді був він князь.

„От так диво!“ всі кричали:
„Ми ще й зроду не чували,
„Щоб таким вродливим стати!“
Цар себе став роздягати;
Двічі він перехристив ся
І... шубовсть в казан... зварив ся!
А цариця устає,
Знак ущухнуть подає.
Геть намітку ізняла
І громаді так мовля:
„Більше вже царя немає,
„Я ж царицей буть бажаю.
„До вподоби?—одмовляйте!
„Як що до вподоби,—майте
„Володарем всього
„Й чоловіка ще мого!“
Так цариця проказала,

І на Йвана показала...
„Добре!“—загули в громаді:
„Ми за тебе й в пекло раді!
„А за мудрий твій талан,
„Буде хай царем Іван!“

Цар бере царицю гожу
І веде у церкву Божу:
Там з своєю молодою
Ходе округ аналою.
В місті із гармат стріляють,
Скрізь на кобзах виграванють.
Всі льохи тут одчиняють
І барила виставляють.
Люд підпилий знай гуляє.
Скільки сили є, гукає:
„Будь здоров, цар і цариця,
„Молодая чарівниця!“
А в дворці бенкет горою?
Вина точать ся рікою:
За дубовими столами
Все пани сидять з князями...
Серцю любо!... Я був там,
Пив вино, горілку сам.
Хоч по вусах і текло,
В роті краплі не було!